...e vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

...d daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

...0—YEAR XXVII. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 14, 1908, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., pondeljek, 12. marca (March 12), 1934. Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 50

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Komentarji

...ance čistijo z gnojem . . .

...osevelt ni mogel prenesti ...a lajanja "krepkih indivi- ... in privolil je, da se pošta, ...e po zraku, ponovno izroči ...nim zrakoplovnim druž- ... Vojaški pilotje ne bodo več ...šali pošte, ker "niso zmož- ...ega dela. Zagrizeni zago- ...ki "privatne iniciative" so ...čali Roosevelta, da vojaš- ...lci so zmožni le za prena- ... bomb, ne pa pošte.

...dsednik je zdaj mnenja, da ...ta lahko vrne v roke "vse- ...žnih" privatnih letalcev, ... pogodba z družbami mora ...corruption-proof", to se ... da mora varovati vlado ...vsakimi sleparijami s stra- ...užb.

...o je naiven! Eno leto no- ..."deala" bi ga lahko naučilo, ...neriški kapitalisti in vsi o- ..."krepki individiji" se niso ...nič spremenili in nikdar se ...do spremenili, **dokler bo tu ...nost za korupcijo in privat- ...ogatenje.**

...osevelt bi imel enak rezul- ...e vtakne zajca v deteljo in ...repove, da ne sme jesti de- ... toliko časa, dokler bo de- ...okoli zajca, bo zajec grizel ...o ne glede na to, kaj mu ...eče.

...j se vsa ta komedija naziva ...deal", "old deal" ali "midd- ...l", korupcija in zasebno o- ...anje ostane toliko časa, do- ...stane ekonomski sistem **...prenehoma plodi korupcijo ...ebno okoriščanje!**

...ncija ima finančne škanda- ... se še vedno postavlja z ...šno demokracijo. V Jugo- ...i imajo sličen škandal, kjer ...tatura — in kjer so rekli ... vlada bolj poštena, če **ne** ...govorna korumpiranim po- ...n! — in Amerika, dežela ...ne demokracije, je že od ...j polna korupcije. Tudi v ...iji in Italiji je dovolj ko- ...e, dasi jo skrivajo.

...aj? Zato, ker je ekonom- ...stem po vseh teh in drugih ...h fundamentalno enak: **...ni profitni sistem!**

...nekem listu čitamo javkan- ...ko je povsod razpasena na- ...ost uradništva do korupci- ... to je "najpoglavitnejši ... In zdravilo, ki odpravi ...reh"? Radikalne in stroge ...!

..., brate, stroge kazni! Naj- ...a kazen, ki se je svet po- ...e že tisočletja, je smrtna ... Še pred sto leti so v An- ...obešali otroke, ki so kradli. ...milijone ljudi je že bilo u- ...enih — korupcija, sleparije, ...e in ropi so pa še vedno ...etu!

...ivni poboljševalci od Roose- ... do zadnjega "new dealer- ...i radi imeli hkrati torto na ...in v želodcu. **To je pa ne- ...če.**

...rupcija in osebni dobiček ...ta skupaj; kjer je drugi, ...e tudi prva. Izbire ne more ... Kdor hoče imeti sistem ...tnega profita, se mora za- ...jiti tudi s korupcijo, denar- ... sleparijami, tatvinami, ro- ...oveškimi ropi, komercialno ...itucijo, špekulacijami na ...h, igranjem za denar, umo- ... denar in s klanjem na de- ...(komercialnimi vojnami) za ...r!

...ivni poboljševalci bi radi i- ...dobre in poštene ljudi — ... ljudi v gnojni jami.

...od luck! —

...el progresivnih rudarjev zavržen

...ashington, D. C. — Osrednji ...vski odbor NRA je zavrgel ... unije progresivnih rudar- ...v Illinoisu za ponovni pre- ... odloka premogovnega de- ...kega odbora. Odlok se tiče ...eve progresivnih rudarjev, ...premogovni delavski odbor ...na mezdne pogodbe med pre- ...ovnimi družbami v okraju ...e in unijo UMW za nelegal- ...ker ne predstavljajo želje ru- ...ev v omenjenem okraju. Ta ...eva je bila pred več tedni ...ojena.

MAGNATJE NIMAJO ZDRAVILA ZA BREZPOSELNOST

Ne višjih plač ne krajšega delovnika niso pri volji dati. — Edini izhod vidijo v—delitvi dela

Washington. — (FP) — Med zastopniki velebiznisa in vladnih "partnerjev" v stranki v NRA je bil na predvečer Johnsonovega govora zadnjo sredo popolen zastoj glede vprašanja, kako priti do večje zaposlitve in zvišanja kupne sile ameriških mas. Z vsemi štirimi so se uprli Johnsonovi sugestiji za znižanje delovnika za 10% in prav tolikega zvišanja plač.

Drug za drugim so ponavljali, kakor papige, da bi zvišanje plač in znižanje delovnika pomenilo še večjo brezposelnost, ne pa nove uposlitve. Živahno so pritrjevali F. H. Clausenu, direktorju pravilnika za industrijo farmskih strojev, ko se je spravil nad predsednika Roosevelta, ker je on v svojem govoru pred pravilnikarji poudarjal to potrebo; kritiziral je vlado tudi radi njenega stališča glede plač in delovnika.

S tem vlada spravlja delavstvo le v napačne domneve, češ, da med plačami in produkcijo ni nobene odvisnosti, je izvajal Clausen. Zanikal je, da delavstvo potrebuje protekcije pred velikimi in sebičnimi delodajalci. Edina pot za večjo uposlitev je delitev dela po mnenju tega in drugih kapitalistov. To je bila edina "praktična" sugestija s strani velebiznisa—še večja pavperizacija delavstva.

Zastopniki mašinske industrije so argumentirali, da se breme brezposelnosti ne sme naložiti na rame industrij. To breme se naj "socializira", če ni druge poti, z "modificirano formo CWA", namreč z nižjimi plačami kakor jih določajo pravilniki—običajno od 30 do 40 centov na uro in v nekatrih slučajih tudi manj.

"Edino vprašanje je," je sumiral to konferenco velebiznisa neki poročevalec, "ali naj brezposelni prejemajo dolo pri delu ali na cesti."

"Mi ne moremo znižati delovnika in zvišati plač", je bil refren zastopnikov oziroma "voditeljev" industrije za industrijo. "Mi polagamo človeštvo pred profitarji", je rekel neki "voditelj", "ampak križ je to, da ni nikjer profitov". Dejstva, da so kuponostrižci prejeli nad deset milijard obresti in dividend v letu največje krize 1932, se ni nikdo dotaknil.

Tudi "eksperti" so bili vsi proti 30-urniku. Med temi je tudi dr. Hettinger, načelnik statističnega oddelka NRA, ki je argumentiral, da bi tako skrajšanje delovnika "zamrznilo depresijo na sedanji točki, demoraliziralo strukturo produkcijskih stroškov, znižalo produkcijo in zaslužek ter povzročilo neštete mednindustrijske probleme".

To je pri Burboncih velebiznisa privabilo živahno ploskanje, pri Johnsonu pa izvabilo sarkastično opazko: "Vaše ploskanje ne bo rešilo tega problema". Nato se je ploskanje spremenilo v krohot in smeh. Burbonci ostanejo Burbonci.

Hettinger je rekel, da bi uvedenje 30-urnika na teden absorbiralo odpuščene delavce le v 29 izmed 79 industrij. V 12 industrijah bi bil potreben 15 do 19-urni tednik, v štirih od 10 do 14 ur na teden; 90% brezposelnosti gre na račun takozvanih kapitalnih industrij, tovarne za stroje, gradbeni material in podobno, ter težkih industrij po izjavi Hettingerja.

Green od Ameriške delavske federacije je vztrajal pri zahtevi za skrajšanje delovnika in zvišanje plač. Rekel je, da minimalne plače postanejo maksimalne v industriji za industrijo, kar so pa zastopniki slednjih zanikali.

NRA je tudi kritiziral radi "delavskih svetovalcev", katere je Johnson ali kdorkoli nalovil povsod, le med delavstvom ne. Pravilnike sprejema tudi brez dozdevnih ali faktičnih delavskih zastopnikov. Green je zahteval, da morajo biti delavski zastopniki zastopniki unij.

"Moj odgovor je, da so to tvoji otroci, ne moji", mu je odgovoril Johnson. "General, če niso to tvoji otroci, moji tudi gotovo niso", ga je zavrnil Green.

Delavska stranka dobila kontrolo v Londonu

Velika volilna zmaga v občinah na Angleškem

London, 10. marca. — Pri občinskih volitvah zadnji četrtek je delavska stranka prvič v zgodovini dobila kontrolo nad Londonom. Laboriti so osvojili večino mandatov v londonskem okrajnem svetu, ki upravlja vse metropolitske dele Londona.

Arthur Henderson, vodja delavske stranke, je izjavil, da zmaga v Londonu predvideva splošno delavsko zmago po vsej Angliji pri prihodnjih parlamentarnih volitvah.

Delavska stranka ni izgubila niti enega svojega mandata, pridobila pa je 34 novih mandatov. Liberalci so izgubili vseh šest mandatov, ki so jih imeli, dočim je stranka municipalnih reformerjev, ki je kontrolirala London nepretrgoma 27 let, padla od 83 na 55 mandatov.

Mellon obtožen goljufije z davki

Poleg bivšega zakladnika je obtožen tudi bivši newyorški župan Walker

Washington, D. C. — Justični department je v soboto odredil kazensko postopanje proti Andrewu W. Mellonu, bivšemu tajniku federalne zakladnice in največjemu kapitalistu v Pennsylvaniji, zaradi tega, ker si je pritrgal dohodninske davke. Enaka obtožba je naperjena proti Jamesu J. Walkerju, bivšemu županu mesta New Yorka, dalje proti Thomasu S. Lamontu, sinu enega največjih finančnikov v Ameriki in proti Thomasu L. Sidlu, odvetniškemu partnerju Newtona D. Bakerja, ki je bil vojni tajnik za časa Wilsonove administracije. Federalne veleporote v Pittsburghu, Clevelandu in New Yorku imajo nalogo, da predlože sodišču formalne obtožnice proti tem gospodom.

Liga narodov hoče imeti detajle "New Deala"

Ženeva, 10. marca. — Tajništvo Lige narodov želi dobiti vse podrobnosti Rooseveltovega obnovnega programa, ki se izvaja v Združenih državah. Liga menda namerava sklicati novo mednarodno ekonomsko konferenco na podlagi Rooseveltovega programa.

Spopadi med fašisti in socialisti v Španiji

Medrid, 10. marca. — Položaj v Španiji je vedno bolj napet. Zaeno s stavkami, ki se vedno bolj širijo po deželi so izbruhnili izolirani spopadi med fašisti in socialisti na ulicah. Okrog dvajset oseb je bilo ranjenih v zadnjih dveh dneh v Madridu in Bilbau.

Bivši laborit postal fašist

London. — John Beckett, delavski poslanec v parlamentu, je naznanil svojo spreobrnitev v fašista. Beckett je bil skrajni "levičar", zdaj pa je postal skrajni desničar in se pridružil Mosleyjevim fašistom.

GROZEČA AVTNA STAVKA STRAŠI V WASHINGTONU

Delavski odbor si mrzlično prizadeva, da jo prepreči. — Unije v precepu

Washington. — (FP) — Grozeča stavka 30,000 avtnih delavcev pri Hudson, Buick in Fisher Body v Detroitu in Flintu, Mich., je spravila vladni delavski odbor pokonci in si mrzlično prizadeva, da jo prepreči. Prizadete družbe in unije je pozval na zaslišanje, ki se vrši v Washingtonu v sredo, 14. marca.

Sporno vprašanje ni priznanje unij po izjavi senatorja Wagnerja, ampak le prilika, da se delavci izrečejo za delavske ali kompanijske unije. Od delavskega odbora zahtevajo, da odredi volitve, čemur se pa avtni magnatje upirajo.

Wagner je slednje že skušal pridobiti in je imel konferenco z zastopniki General Motors, ki kontrolira omenjene družbe, ter s predsednikom Automotive Chamber of Commerce, ki dominira izvajanje avtnega pravilnika. Po sestanku je rekel, da "ni nobenih izgledov, da bodo (avtni magnatje) pristali na unijske zahteve". Pozneje je odredil zaslišanje obeh skupin.

Unije, United Auto Workers in Mechanics Educational Ass'n, si po izjavi njih zastopnikov ne želijo stavke. Rekli so, da bi jo radi izzvali magnatje z namenom, da se iznebe unionistov. Na drugi strani so pa delavci bolj nepotrpežljivi in zahtevajo "show down". Če unije ne bodo dovolj militantne in se preveč zanašale na "konferenco", bodo zgubile pa vpliv med avtnimi delavci.

Za brezposelne v Chicagu

Reliefna komisija poroča o novih delih

Chicago. — Odpomožna komisija (Illinois Emergency Relief Commission) poroča, da s 1. aprilom prevzame vso skrb za delavce bivše CWA, ki bo ta mesec razpuščena. Na podlagi novih določb reliefne administracije v Washingtonu bodo delavci CWA po 1. aprilu premeščeni k drugim delom, toda le oni, ki lahko dokažejo, da so potrebni zaslužka in pomoči; oni, ki niso potrebni pomoči, ne bodo več uposleni pri javnih delih. Po novih določbah bo smel le eden član družine delati pri javnih delih.

Komisija dalje poroča, da plača se bo ravnala po "potrebah" delavca, vendar pa ne bo nižja kakor je navadno plača za enaka dela v dotičnem kraju.

Štirinajst aretiranih v Berlinu zaradi špionstva

Curih, Švica, 10. marca. — Fašistične oblasti v Nemčiji so aretirale 14 prominentnih oseb v Berlinu, ki so obtožene vohunstva. Med aretiranimi je tudi sin generala Falkenhayna, dalje poljski baron Sosnowski, ki je bil častnik v avstrijski armadi med vojno. Listi v Nemčiji ne smejo še nič poročati o tem.

Hitler nastopil kot agent avtnih družb

Berlin, 10. marca. — Kancelar Hitler, ki je odpri avtno razstavo v Berlinu, je dejal v svojem govoru, da se mora Nemčija motorizirati. Če bi bila Nemčija motorizirana v enakem razmerju kakor je Amerika, bi danes imela 12 milijonov avtov, tako pa jih ima le pol milijona.

Hitlerjevci mučijo 9000 oseb

Berlin, 10. marca. — Rudolf Diels, šef tajne nacijske policije je dejal te dni, da se v koncetracijskih taboriščih v Nemčiji nahaja še 9000 oseb. Večinoma so to socialisti in komunisti.

Adamič predložil važne sugestije v Washingtonu

Naš pisatelj je svetoval odpomožnim uradnikom v glavnem mestu, naj se obrnejo na naše bratske podporne organizacije za nasvete glede naseljevanja družin brezposelnih delavcev iz propadlih industrijskih in rudarskih mest na farme. Prihodnji mesec se vrši konferenca predsednikov podpornih organizacij z zastopniki vlade. Adamič imenovan za generalnega svetovalca

Washington, D. C. — Louis Adamič, znani pisatelj, je v sredo 7. t. m. konferiral z Brucejem McClurejem, tajnikom federalne reliefne uprave, ki ga je povabil v Washington, da dobi od njega razne informacije glede naseljencev v tej deželi. Konferiral je tudi s polkovnikom Westbrookom, ki vodi novi program reliefne administracije.

Oba sta ga izpraševala, kako bi jugoslovanski brezposelni delavci sprejeli ponudbo vlade za preselitev v farmske kolonije. Kaj mislijo ti delavci o vladnem reliefu? Za kakšno delo so najbolj sposobni? S čim in na kak način bi jih vlada najbolj zadovoljila? Ali so zadovoljni iti na farme? So sposobni za farmsko delo? Kaj je povprečna starost slovanskih imigrantov? Kako velike družine imajo? Kako mnenje imajo njihovi otroci, ki so v Ameriki odrasli?

Westbrook je pojasnil, da ima reliefna administracija 200 milijonov dolarjev na razpolago za preseljevanje brezposelnih v tem letu. S to vsoto lahko preselijo okrog 100,000 družin. V začetku bi lahko potrošili $2000 na vsako družino.

Adamič je svetoval obema ob kratkem, naj se administracija obrne v tem pogledu na bratske podporne organizacije tujezemskih delavcev. Naseljenci iz Jugoslavije so večinoma s kmetov in vajeni so tega dela; mnogo jih je, ki ljubijo farme, toda sami si ne morejo pomagati, ker kdor je že dolgo brez dela, nima sredstev. Vlada jim mora pomagati! Vlada naj organizira kolektivne farme in naj jih odda podpornim organizacijam v najem po nominalni ceni. Organizacije naj upravljajo te farme. Vsaka družina naj dobi tri ali štiri akre in v koloniji je lahko 100 do 500 družin z ozirom na količino sveta, ki bo na razpolago. Vlada naj obdrži lastništvo zemlje, toda naselnikom naj bo dovoljeno, da si postavijo hiše, ki bodo njihova lastnina toliko časa, dokler so tamkaj; vlada jim mora jamčiti, da so stanovanja njihova, dokler v njih bivajo.

Westbrook je bil zelo navdušen za ta načrt in obljubil je, da bo deloval zanj. Adamič mu je dalje svetoval, naj skliče konferenco predsednikov vseh podpornih organizacij tujezemskih narodnosti in jim predloži načrt. Westbrook je sprejel ta nasvet in dejal, da skliče konferenco v aprilu, in sicer v Clevelandu ali kjerkoli na srednjem zapadu.

Končno je Westbrook ponudil Adamiču službo generalnega svetovalca za njegovo komisijo in Adamič je sprejel. Ta služba ni plačana, le stroški potovanja so povrnjeni.

(Podrobno poročilo o Adamičevi konferenci v Washingtonu bo objavljeno v sredo.—Ur.)

Mala ententa proti vrnitvi Habsburžanov

Diktator Dollfuss je v skrbeh, kaj naj stori z zaprtimi socialisti. Denarna pomoč prihaja z vseh strani

Dunaj, 10. marca. — Dr. Eduard Beneš, čehoslovaški zunanji minister, je včeraj izjavil v Pragi, da bo mala ententa (Čehoslovakija, Jugoslavija in Rumunija) nasprotovala do skrajnosti povrnitvi Habsburžanov na prestol v Ogrski in Avstriji. Ako se zgodi, da avstrijski fašisti povabijo "kronprinca" Otona na Dunaj, bo Čehoslovakija takoj pretrgala diplomatične stike z Avstrijo. — Habsburžani ne morejo biti ločeni od svoje zgodovine, je rekel dr. Beneš, pa naj bodo osebno še tako drugačni od svojih prednikov. Restavriranje Habsburžanov bi takoj postavilo v nevarnost Jugoslavijo, kajti oživljena katoliška monarhija bi vplivala na katoliške Hrvate in Slovence ter tudi na katoliške Nemce v južnih Tirolih.

Dunaj, 10. marca. — Dollfussov režim je te dni premestil socialiste iz mnogih ječ na Štajerskem v koncetracijsko taborišče pri Brucku. To se je zgodilo takoj potem, ko so iz inozemstva prišla poročila o natlačenju lokalnih zaporov in mučenju jetnikov. V novem taborišču je okrog 1000 jetnikov. Hajmverovci, ki so doslej stražili in mučili jetnike, so bili nadomeščeni z žandarji.

Konfiskacija lastnine socialističnih organizacij po Avstriji se nadaljuje. Dollfussova vlada je v skrbeh zaradi političnih procesov proti socialistom, ki se imajo pričeti v kratkem. Vsi so obtoženi veleizdaje — menda le zaradi tega, ker so socialisti, kajti proti tisočerim jetnikom ni nobene druge, specifične obtožbe. V Avstriji je 40 odstotkov socialistov med volilci in vse njihovo delovanje je bilo postavno.

Denarna pomoč za bedne družine socialističnih delavcev v Avstriji je začela prihajati iz vseh dežel. Delavske unije v Angliji so poslale trinajst tisoč funtov šterlingov za prvo silo (okrog $65,000). Denar prihaja tudi iz Amerike.

Včeraj sta bili aretirani dve Angležinji, ki sta obiskali bedne socialistične družine v delavskem distriktu Dunaja in jim delili podporo. Aretiranki sta se takoj pritožili angleškemu poslaniku.

Socialistične družine so ponosno odklonile pomoč, katero sta jim ponudila Dollfussova žena in kardinal Innitzer.

Močna sovjetska straža za ameriškega poslanika

Moskva, 10. marca. — Wm. C. Bullitt, prvi ameriški poslanik v sovjetski Rusiji, je imel ob prihodu v Moskvo zadnji teden največje policijsko spremstvo, kar jih je sovjetska vlada še naklonila kateremu tujezemskemu diplomatu.

Mnogo mrtvih v novih konfliktih na Kubi

Havana, 10. marca. — V krvavih spopadih med vojaštvom in komunističnimi stavkarji v več krajih Kube je bilo včeraj 17 oseb ubitih in mnogo ranjenih.

Krvnik Horty odlikoval krvnika Feyja

Dunaj. — Ogrski poslanik je na povelje diktatorja Hortyja odlikoval avstrijskega podkancelarja Feyja z "Zaslužnim križem prvega reda" za **"njegovo vrlo in prevdarno vodstvo v akciji proti upornikom (socialistom)."**

Tako brutalne besede ogrskega diktatorja niso bile avstrijski vladi preveč všeč in je pojasnila, da je bilo to odlikovanje Feyju že prej namenjeno. Ali se avstrijski klerofašistični krvniki sramujejo lastnega zločina?

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago.) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERAJED PRESS.

138

Domač drobiž

Rojak pogorel

Chicago. — V sosednjem Argu je zadnje dni izbruhnil ogenj v hiši Lojzeta Jalovca in prvo nadstropje je bilo uničeno. V pritličju, kjer je bila prodajalna z grocerijskim blagom, je voda, ki so jo metali gasilci, tudi vse uničila. Škoda še ni znana.

Nov grob v starem kraju

Oglesby, Ill. — Anton Gardin je prejel vest, da je 2. febr. v Logu pod Sv. goro pri Litiji umrl njegov oče Andrej Gardin, ki zapušča pet sinov in pet hčera. Eden sin je v Ameriki in drugi v Franciji.

Smrtna kosa v Clevelandu

Cleveland. — Naglo je umrl John Šestan, star 41 let in doma iz Vrbove vasi pri Trnovem. V Ameriki je bil 20 let in v starem kraju zapušča ženo in sina, tu pa brata. — Umrla je Terezija Zajc, roj. Muhič, stara 51 let in doma iz Kore pri Krki na Dolenjskem. Tu zapušča moža, štiri sinove in tri hčere.

Obiski

Piney Fork, O. — Dne 6. marca so bili Louis Eršte, Jos. Jauh in še eden rojak iz Clevelanda na obisku pri Nacetu Žlembergarju. Kasneje so se z Nacetom vred odpeljali v Bridgeport k Rebolu in Jos. Šnoju.

Bolniki v Milwaukeeju

Milwaukee. — Mrs. Rose Rupnik je bila zadnje dni operirana v bolnišnici v West Allisu. — Operiran je bil tudi 18-letni godbenik Louis Može in zdaj se nahaja v domači oskrbi.

Wagner odgovarja kritikom zakonskega načrta

Delavski odbor bo nastopal bolj drastično proti kršilcem zakona

Washington. — (FP) — Senator Wagner je na kritiko openšaparja Jamesa A. Emeryja od Narodne asociacije tovarnarjev, ki se je spravil na njegov zakonski osnutek proti kompanijskim unijam, odgovoril, da je "Emeryjeva navada, da pobija vsako socialno zakonodajo". Ta openšapar pravi, da je predloga neustavna.

"Kako bi se vi počutili", je rekel Wagner poročevalcem, ki so nedavno ustanovili svojo unijo tudi v Washingtonu, "če bi vas pri kolektivnih pogajanjih zastopali tisti, katere bi izbrali izdajatelji listov? In prav to je tisto, kar pomenijo kompanijske unije. Ta predloga je naperjena proti temu, da bi delodajalci kontrolirali oba konca pri mezdnih pogajanjih".

Wagner je obenem naznanil, da je vladni delavski odbor sedaj pripravljen nastopiti proti vsakemu podjetniku, ki odreka delavcem pravico do kolektivnega pogajanja po njih lastnih zastopnikih. Večjo moč mu je dal predsednik, ko je odredil, da sme odrediti volitve unijskih zastopnikov kjer in kadar hoče, v slučaju odpora s strani delodajalca pa izročiti podjetje v roke justičnemu departmentu ali odboru za izvajanje pravilnikov.

Slučaj Weirton Steel kompanije je še vedno v rokah justičnega departmenta. Ni pa izgledov, da bo to družbo prosekutiral, ampak bo le skušal dobiti injunkcijo proti nji v slučaju, če delavski odbor odredi delavske volitve v njenih tovarnah, kar menda namerava storiti.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Več zavednosti je treba

Nanticoke, Pa. — Brezposelni imamo dosti časa za premišljevanje o mizeriji, v kateri se nahajamo. V zadnjih 40 letih smo dobili avtomobil, letala, radio in veliko drugih iznajdb in izumov. V naši dobi bi lahko vsak človek živel v udobnosti, ako ne bi bilo pijavk, ki vživajo sad dela drugih.

Svet se nahaja danes v blaznem vrtincu in narodi se grizejo med seboj kot lačni volkovi. Stare tradicije nočejo izginiti. Ljudstvo še vedno verjame v posmrtno življenje in se boji pekla. To vero so mu vcepili v cerkvi in šoli, zato narod še vedno sledi svojim zavajalcem. V Ameriki, v tej najbogatejši deželi na svetu, je tudi preveč klečeplazenja. Milijoni mirno prenašajo gorje, stradajo in zmrzujejo, dasi je vsega v izobilju. Z njimi vred morajo trpeti tudi oni, ki se zavedajo krivic, a so prešibki, da bi jih odpravili, ker nimajo zaslombe v masi.

Hinavščine je povsod preveč in mnogo je ljudi, ki hočejo odvzeti siromaku vsako skorjico kruha. Govorimo o civilizaciji, o bratstvu in drugih lepih stvareh, delamo pa drugače. Kdor je hinavec in se zna prilizovati, ima boljšo plačo in stalnejše delo, poštene ljudi se pa zapostavlja vsepovsod. Tako se godi v današnjem gospodarskem sistemu. Ako bi se masa zavedala svojih pravic in bi šla tudi za nje v boj, bi se nam bolje godilo. Ako bi se le polovica brezposelnih delavcev zavedala velikih krivic, ki jih trpi, ne bi ponižno pobirala drobtine. Kako more brezposelni revež izhajati s tedensko podporo $1.50, si lahko vsak predstavlja, in to je vse, kar brezposelni dobi v tej okolici. Nihče se ne briga za brezposelne in pohabljence, ne kompanije niti država. Še za tisto drobtino podpore mora človek odgovarjati na stotine vprašanj, drugače je ne dobi. Vedeti hočejo, kakšne vere si, zakaj ne živiš tam, kjer družina in druge stvari. Da je tako, je vzroka iskati pri nevedni masi. Dokler masa ne izpregleda ne moremo pričakovati kaj boljšega. Morala se bo okleniti programa socialistične stranke, drugače bo vedno zatirana.

Žalostna usoda je zadela avstrijske socialiste, nad katere se je spravil klerofašist Dollfuss, da uniči delo, ki so ga napravili po svetovni vojni. Podivjani fašisti so razbili najmočnejšo socialistično trdnjavo v Evropi, toda socializma niso ubili. Ta še živi in prišel bo dan triumfa in zmage, čeprav so fašisti sedaj pijani veselja. Delavci v vseh deželah se bodo enkrat zdramili in obračunali s svojimi sovražniki. Kri avstrijskih socialistov, ki je tekla na Dunaju in v drugih mestih, ni bila prelita zastonj.

Na antracitnem polju ni veliko izprememb. Kompanije nadaljujejo s svojo propagando. One imajo denar in Lewisa na svoji strani. Ako kompanije tu in tam malo popuste, store to, ker vedo, da bodo dobile vse povrnjeno od rudarjev. Rudarji se dostikrat zalete, nato pa spet umaknejo. Vzrok je v neznanju kajti le malo število med njimi čita delavske liste. To je deloma vzrok, da se nam slabo godi.

Henrik Pečarič, 447.

O zborovanju kontinentalnega kongresa

Cleveland, O. — Ohijska sekcija kontinentalnega kongresa je imela 7. marca svoje zborovanje v Clevelandu, katerega sem se tudi jaz udeležil kot zastopnik društva št. 5 SNPJ.

Na zborovanju je podal obširno poročilo predsednik Sumerlada, v katerem je naglašal, da se republikanci in demokratje upirajo brezposelnostnemu zavarovanju. Rekel je, da je zelo zaposlen pri organiziranju unij in da vsled tega se ne more udeležiti vseh sestankov, na katerih se razpravlja o važnih delavskih vprašanjih. Dalje je naznanil, da bodo prišle razne peticije na splošno glasovanje, ko bo ljudstvo dovolj poučeno.

V zvezi s tem naj omenim, da je ustavno, ako revež prosi reveža za pomoč, ako pa kdo zahteva nekaj od tistih, ki imajo vsega preveč, pa je takoj označen za socialista ali komunista.

Sprejeta je bila resolucija proti davku na blago, ki ga nameravajo upeljati v Ohiu. Govorniki so poudarjali, da bi ljudstvo marsikaj doseglo, če bi bilo bolj organizirano.

Reprezentant farmar - labor stranke Miller iz Minnesote je povedal, da so farmarji in delavci v tej državi že veliko dosegli, odkar so se organizirali v svoji stranki. Preprečili so prodajanje farm in domov za dolgove. Isto bi lahko storili delavci v drugih državah, ako bi bili organizirani. Priporočal nam je, naj pridobimo vse organizacije pod okrilje kontinentalnega kongresa, da bomo lahko izvojevali brezposelnostno zavarovanje in drugo socialno zakonodajo v korist delavcem in farmarjem.

Slišale so se kritike proti NRA in "new dealu". NRA ni odpravila depresije in je le nekakšno mazilo, ki pa ne more ozdraviti bolnika. Da se postavi dežela na trdne ekonomske noge, so potrebna drugačna zdravila, kajti NRA pomeni le krpanje obstoječega sistema.

Upam, da se bodo tudi drugi zastopniki, ki so se udeležili zborovanja, oglasili in podali svoja poročila.—**Louis Kocjan**, (5).

Izdelovalci patentnih zdravil še vedno na konju

Senator Copeland vnovič mrcvari osnutek. Konzumska organizacija predložila svoj načrt

Washington. — (FP) — Tovarnarji patentnih zdravil in kozmetike ter izdelovalci konzerv so te dni zopet končali svoj dan v Washingtonu, kjer je na dnevnem redu zakonski osnutek za reguliranje teh treh industrij. In kakor izgleda, so zopet ostali na konju, za kar skrbi predvsem senator Copeland iz New Yorka, ki se je ponovno spravil na prepis Tugwellovega osnutka in ga napravil za svojega.

Tovarnarjev kozmetike, patentnih medicin in konzerv z oglaševalci in publicisti vred ni zadovoljil prvi prepis, dasi je dr. Copeland originalnemu predlogu izdrl zobe, čeprav ni zobozdravnik. Na zadnjem zaslišanju o prepisu so zahtevali še večje modifikacije in izgleda, da jih bodo tudi dobili.

Zakulisnega manevriranja ni nič koliko radi tega osnutka, ker gre mnogim fakirjem za obstanek, za priliko, da bodo še v bodoče praznili žepe milijonskih žrtev in jih "zdravili" z raznimi ničvrednimi ali celo škodljivimi zmazki. Na svojo stran so pridobili tudi veliko kongresnikov in senatorjev, ki so bili prej naklonjeni Tugwellovemu osnutku. To so dosegli z velikansko propagando.

Zastopnike konzumentov so pri zaslišanju pri vsaki priliki naskakovali in jih porivali v ozadje. Senator Copeland, načelnik senatnega odseka, ki ima osnutek v oskrbi, je iz zapisnika celo črtal njemu in prizadetim interesom neljube izjave. Ni se pa upal črtati zakonskega osnutka Consumers Research organizacije, ki je predlagala še strožje določbe za regulacijo te industrije kakor je bil Tugwellov načrt.

V glavnih potezah osnutek te organizacije določa: 1. licensiranje vseh izdelovalcev patentnih medicin, kozmetike in konzerv; 2. vsak tovarnar bi moral položiti akvcijo; 3. objava formule na vsakem zavoju; 4. administracija zakona bi bila v rokah dveh birojev s stalno nameščenimi izvedenci (kemiki in toksikologi.)

Tovarnarji bi bili licensirani in pod kavcijo v svrho, da se prepreči prodaja ničvrednih ali celo škodljivih "zdravil", kozmetike in konzerv. Po gotovem številu kršenja zakona bi podjetje izgubilo licenso, brez katere bi ne moglo obratovati.

Ta zakonski osnutek ima velike zobe, vsled česar ni prišel dalj ko do odsekovega zapisnika. Del kritike Arthurja Kalleta, direktorja Consumers Researcha, pa niti v zapisnik ni prišel, ker je kritika odseka, Copelandove predloge in zakulisnih manevrov preveč žgoča.

—Fotografski Priloga

Delavske demonstracije pred avstrijskim konzulatom v New Yorku, kjer so komunisti in socialisti protestirali proti pobijanju avstrijskih socialistov. Tudi to "enotno fronto" so komunisti izrabili za napadanje socialistov. Demonstrante je napadla policija, ni se ji pa posrečilo jih razgnati.

Atlantida se dviga?

Platon je imel prav. — Ogromen potres v severnem Atlantiku

Čeprav se učeni svet še vedno prepira o tem, da-li je pravljični otok Atlantida ležal resnično med Afriko in Novim svetom in da-li je sploh obstajal, kažejo najnovejša raziskovanja na pravilnost Platonovega pripovedovanja o tem otoku.

V berlinskem oceanografskem muzeju imajo relief atlantske oceanske kotline, ki kaže baš na kraju, kjer bi moral biti po Platonovi tezi otok Atlantida, veliko podmorsko gorsko verigo s severno-južno smerjo. Na njenem ozemlju so dvignili z globokomorskimi grezali vulkansko kamenje, kakršno more nastati le na zemeljski površini. To pomeni, da se je ta gorska veriga s svojim okoliškim ozemljem dvigala v svobodne zračne višave.

Imamo pa še druge dokaze za eksistenco Atlantide na tem kraju. Raziskovalci, kakor Flobenius, Eugen Georg, Wirth i. dr., so odkrili v zadnjih letih čudne kulturne zveze med Starim in Novim svetom, sličnosti jezikovnih korenov in verskih predstav, čudovito soglasnost v izročilih o ustvaritvi sveta, vesoljnem potopu, propadu svetov itd. To kaže, da je nad obema svetoma bila nekoč kopnina, preko katere so vodile kulturne zveze. Vsekako bi bilo vredno, da bi morska tla na tem mestu natančneje preiskali, kajti možno bi bilo dvigniti tu na površje kakršnekoli ostanke potopljene celine in civilizacije, če je ta res obstajala.

Sicer pa kažejo zadnje meritve ameriških ekspedicij na tem, a tudi na drugih mestih Atlantskega oceana, da so se njegova tla v zadnjem času silno spremenila. Nobena pomorska karta ne kaže več prave slike, kajti ponekod — in to tudi na ozemlju hipotetične Atlantide — so se morska tla dvignila za stotine metrov, drugod so se spet pogreznila. Znano je itak že dolgo časa, da se posamezne kopnine v oceanu in ob njegovih bregovih deloma dvigajo, deloma nižajo. Če pojde to v tej meri dalje, se bo morala Atlantida nekoč sama dvigniti na površino morja, dočim se bodo druge dežele vanj potopile.

Kakor je videti, ta proces ne pojde morda počasi in enakomerno, temveč sunkovito in mogoče celo s katastrofami, o kakršnih nam govore stare pripovedke. Večji in najučinkovitejši del zadnjih sprememb na atlantskem dnu se je izvršil namreč ob spremljavi velikanskih morskih potresov, ki sta jih čutila med drugim tudi Irska in New York — kjer doslej potresov niso poznali.

Federalni dohodninski davek

Vsak samec, katerega čisti letni dohodek je $1000 ali več, ali pa katerega surovi dohodek je $5000 ali več, nadalje vsi zakonski, katerih čisti dohodek je $2500 ali več, ali pa katerih surovi dohodek je $5000.00 ali več, morajo prijaviti svoj dohodek (file an income tax return). To prijavo je treba vposlati federalnemu davčnemu uradu (Collector of Internal Revenue) v onem kraju, kjer davkoplačevalec stanuje. Zadnji dan za prijavo je 15. marca.

Od čistega dohodka se odbijajo takozvane osebne izjemščine (personal exemptions). Te so $1000 za samca in $2500 za poročene osebe, ako zakonski skupaj živijo. Pravico do odbitka $2500 ima tudi družinski poglavar (head of a family). To je oseba, ki vzdržuje na svojem domu eno ali več oseb, od sebe odvisnih.

Dodatno k tem osebnim odbitkom sme davkoplačevalec odbijati po $400 za vsako osebo, ki jo on vzdržuje, ako ta oseba nima še 18 let, oziroma ako je nezmožna vzdrževati samo sebe radi telesne ali umne onemoglosti. Davkoplačevalec sme zato odbijati po $400 ne le za nedoletne otroke, marveč tudi za postarno mater, za bolnega očeta itd., ako jih vzdržuje.

Ako torej samec živi skupaj s postarno materjo in z mladoletnimi brati, on nima le pravico odbiti po $400 za vsakega, marveč sme kot 'družinski poglavar' odbiti $2500 kot osebno "izjemo". Isto je v slučaju vdovca, ki vzdržuje otroka v svojem stanovanju. Ako pa samec oziroma vdovec vzdržuje sorodnike, ki stanujejo drugje, on nima pravice odbiti $2500 kot družinski poglavar, marveč le $1000 kot osebni odbitek. Pač pa ima pravico odbiti po $400 poleg $1000 za vsako odvisno osebo.

Na svoto, ki preostane po vseh odbitkih, je treba plačati gotov odstotek kot dohodninski davek. Normalna taksa je 4%. Ako pa preostane več kot $4000, se plača 8% na preostanek čez $4000. Za čisti dohodek čez $6,000 treba plačati dodatno takso (surtax). Tako prihaja, da za čisti dohodek od $10,000 je treba plačati $460 kot dohodninski davek, za $100,000 dohodka $30,100, dočim je za milijon dohodka treba plačati $571,000.

Nas seveda zanimajo davki na manjše dohodke. Tu navajamo nekoliko tipičnih primerov:

Samec brez odvisnih sorodnikov je l. 1933 zaslužil $2000. Odbivši $1000 kot "osebno izjemo", preostane $1000 in 4% je $40. To je davek, ki ga mora plačati.

Ako ta samec vzdržuje pri sebi sorodnika, ki je nedoleten oziroma onemogel, sme odbiti kot družinski poglavar $2500 za sebe in po $400 za vsako odvisno osebo. Mu ni treba prijaviti dohodka, niti plačati nikakega davka.

Ako pa dotičnik vzdržuje mater v drugem mestu, sme odbiti zase le $1000 in $400 za mater. Preostane torej $600 in 4% je $24. Toliko bo znašal njegov dohodninski davek.

Mož in žena skupaj sta l. 1933 zaslužila $3000. Nimata nikakih otrok, niti drugih odvisnih sorodnikov. Ker smeta odbiti $2,500, plačala bosta 4% na $500, torej $20. Ako pa imata, recimo, dva otroka, odbila bosta nadaljnih $800 za oba otroka. Odbitki znašajo torej več kot zaslužek. Zato nimata plačati nikakega davka. Isto velja za samca, ki je zaslužil več kot $1000, ali ki odbija toliko za odvisne osebe, da ne preostane nič, na kar bi plačal davek. Tudi, ako ne plača davka, mora vendarle prijaviti svoj dohodek, ker je zaslužil več kot $1000.—Flis.

Strupeni plini

Niso tako nevarni, kakor običajno menimo

Eden najboljših angleških kemikov, dr. Freeth, je imel te dni predavanje, v katerem je dokazoval, da tudi strokovni krogi, zlasti vojaški, pretiravajo možnosti, ki jih daje kemična vojna. Trditve, kakor ta, da bo mogoče v nekoliko urah zastrupiti cela velemesta in uniči[...] prebivalstvo, ne drži[...] pravi, da so baš najbolj [...] ni plini najmanj upora[...] vojne namene. Tisti, ki so [...] rabni, pa spet nimajo [...] ki jim jih običajno pripi[...] Na razpolago nam je nada[...] število pripomočkov, ki [...] lahko branijo teh strupe[...] nov.

Za primer je navedel [...] ogljikov monoksid, ki je [...] najhujših strupenih pli[...] povzroči smrt že v majhn[...] centraciji. Izpušne cevi [...] vozil ostavljajo v zraku [...] stano velike množine ogl[...] ga monoksida. Ceste v[...] so dobesedno zaplinjene [...] Treba je n. pr. pomisliti, [...] ratuje v kakšnem Londonu [...] dan na tisoče manjših in [...] motornih vozil, ki izpu[...] najmanj na šest odstotkov [...] centriran monoksid. To je [...] lo visoka koncentracija [...] plin. A vendar nismo še [...] slišali o tem, da bi kaš[...] človeku radi tega postalo [...] — in kaj šele, da bi umrl, [...] se pač avtomatično sam [...] ra in paralizira vplive na[...] plinov.

Plin, ki so ga med vojno [...] bolj uporabljali, je bil [...] plin. Njegov učinek pa je [...] sel od tega, da-li je bilo [...] v dotičnem trenutku pop[...] mirno. Najmanjša sapica [...] dostovala, da je postal [...] plin neraben. Tako so bi[...] drugi najhujši vojni pli[...] vsem odvisni od brezvetrja [...] kim plinom sicer ni šk[...] vsaka sapica, a zato je bi[...] učinek omejen na zelo [...] ozemlja, ker so se držali [...] kih skupaj.

Doslej najhujši vojni [...] pač lewisit, ki ga na obe[...] neh oceana proizvajajo v [...] šnjih množinah, dasi je to [...] narodnim dogovorom p[...] dano. Ta plin bi v vojni [...] no zahteval številne žrtv[...] porabljiv je vendarle v [...] mejenem obsegu. Na mok[...] svojo moč n. pr. izgubi. [...] tega se je izkazalo, da nik[...] usmrti vsakega človeka. [...] datkih iz industrije znaš[...] ljivost pri zastrupitvah [...] sitom komaj 6 odstotkov.

Ljudje si vedo veliko p[...] ti o novih, neznanih vojn[...] nih. Te vesti so običajn[...] podlage. Posebnih vojnih [...] sploh ni. Vojna tehnika [...] lja samo pline, ki jih p[...] iz industrije in ki se tam [...] ljajo. Za vse te pline pa [...] mo pripomočke, ki jih de[...] škodljive.

Delavska tajnica in [...] panijske unije

Izgleda, da tudi ona postaja [...] servativna

Washington. — (FP) — [...] lavski tajnici Frances P[...] sovi se nova zakonodaja [...] kompanijskim unijam, ka[...] predvideva Wagnerjev [...] ne vidi potrebna, je rekla [...] pred časnikarskimi poro[...] Todi ni sigurna, da kompa[...] unije ogrožajo vladni p[...] za ekonomsko obnovo.

Včasih je bila bolj sigu[...] imela bolj opredeljeno sta[...] teh vprašanjih. Zdaj se [...] da prednosti delavskih u[...] vagajó podrejenosti kon[...] skih unij.

Ko jo je neki poročev[...] pomnil, da se morajo zt[...] lavci v Detroitu shajati v [...] če se žele organizirati, je [...] ska tajnica odgovorila: [...] delavce protektira ustava [...] pak kaj koristi ustava, [...] izgubi delo?" je pripom[...] ročevalec. Drugi je pa d[...] da ni bilo nikjer ustave, [...] policija in pobojniki la[...] sen napadli jeklarske d[...] Ambridgu in ubili dva st[...]

Nadaljnji štirje poštni [...] ubiti

Washington, D. C. — [...] nove letalske nesreče v [...] poštnih pilotov so bile [...] rane zadnji petek. Dva [...] sta zgorela v Wyoming, [...] ob padcu eksplodiral m[...] tala; tretji pilot se je ub[...] hiu in četrti v Floridi. — [...] gresu so bile nove zahte[...] vlada vendarle prezeba [...] janjem" vojaških letalc[...]

Vesti s Primorskega

OLSKO VPRAŠANJE V JULIJSKI KRAJINI

Ko je Italija v novembru 1918. sedla Julijsko Krajino, so bile esekane življenjske vezi med sedenim ozemljem in ostalim goslovanskim svetom. Po kratm enoletnem oddihu od kobakega poraza dalje je spet te legla na deželo, ki so jo bile zdejale vojne furije. Življen- se je ustavilo, grobna tišina nastopila. Novi gospodar je inesel sladko lice, odgoni na rdinijo in zadušenje vsakršne- javnega udejstvovanja v slonskem življu pa so pokazali egov pravi obraz.

Vzlic vojaški zasedbi in razoranju nad usodnim zaključkom vave svetovne žaloigre se je zmeroma kmalu spet zganilo vno življenje. V znamenju rbe. Tiste pozicijske, ko je eba izvojevati stopinjo za stonjo. Julijska Krajina je imela er gosto mrežo prosvetnih in spodarskih organizacij, a zdaj bilo treba začeti od kraja. Tu- zakonodaja je bila tu, precej eralna, ostanek avstrijskega spostva, a vzlic dobremu druenemu in zborovalnemu zanu je vladal v zasedenem omlju ex lex, ki so ga z vso ojevoljnostjo ščitili v zadnji stanci orožniki. Tako je jugovanski življ v zasedenem omlju padel iz kulturnih, prav- urejenih razmer na izvenropski, kolonialni položaj. Ne sedbena oblast, ne poznejša cilna uprava nista bili pripravni na niz vprašanj, ki bi jih treba rešiti, bodisi kadarko- v tem novem ozemlju, posebše v njegovem slovensko-hrškem delu.

Jugoslovansko učiteljstvo v lijski Krajini je poleg našega litičnega uradništva še najej občutilo naval na najeleentarnejše pravice vsakega cizatornega reda. Bilo je na liku po svoji službi in je vo- pretežni del javnega prosvetga in gospodarskega dela med dstvom. Tudi je imelo še tro stanovsko organizacijo in je o najštevilnejši stan med ramništvom v zasedeni deželi s je devet njegovih okrajnih štev. prej združenih v Zave- jugoslov. učit. društev v Ljubni, s svojimi 850 člani naenat obviselo v zraku, a že l. 19. so se ta društva strnila v nostojno Zvezo slovanskih u- društev v Trstu. Od tega nutka pa do nasilnega razpu- leta 1926. je bilo življenje eze prav za prav en sam boj obstanek, trda neenaka bor- s silami, ki so hotele uničen- nasprotnika za vsako ceno kaotičnim razmeram povojItalije se je zahvaliti, če ni a ta organizacija zatrta že v li.

Učiteljstvo si je bilo v svesti kaj gre. Zato se je spričo voike zasedbe postavilo na obnbno črto: šolska zakonodaja velja slej ko prej, dokler se reši usoda zasedenega ozem- v smislu načela o samoodločnarodov. Torej status quo. je bila majhna zahteva. In je bila elementarno etična, di razmeroma mladi laški nanalizem ni mogel preko nje. to je začel svojo akcijo z ujanjem italijanščine v vse vi- organizirane osnovne šole d slovanskim prebivalstvom evidno in izogibajoč se hrupu. Po sklepu rapalliške pogodbe bil položaj drugačen, razčišn. Uvedla se je civilna upra- in ž njo bi morala priti zakost. S to bi seveda največ pribil slovanski življ, zdaj ljučen v italijanske meje. To ni smelo zgoditi. Tanka laška eščanska plast, deloma avtona, deloma priseljena v naše aje še le po vojni, je vedela bi bilo z zakonitostjo onemočeno neomejeno izkoriščanje vojenega ozemlja. Zadrževa- vojna je pričela na vsej črti. lada se s fašistično ofenzivo starih pokrajinah Italije, pri- pa bi tudi brez te, ker je ovanski inteligent prav tako kor pridobitnik največjega o- ra gospodarskemu izkoriščeva- "odrešene" zemlje. S fašizom je zavzela ta vojna oblike, krsnih ljudstvo izza turških padov ni videlo.

S posebnim srdom je navalil šizem na slovansko šolstvo. stik učiteljstva z ljudstvom vpliv, ki ga je imelo na njegov razvoj že iz taborskih časov, sta bila največji jez fašističnim ciljem, nemotenemu izžemanju jugoslovanske manjšine v Julijski Krajini. Odstraniti to učiteljstvo je bila — poleg fašističnih "idealističnih" namenov, "asimilirati drugorodce", to se pravi, poitalijančiti slovanski element — glavna naloga fašističnih prizadevanj. Ideal, ki ga je imela stara, liberalna Italija v nezavednem, gospodarsko in kulturno zaostalem beneškem Slovencu, fašizmu ni zadoščal. Hotel je ljudi, ki so zavrgli svoje — barbarsko narečje in ki govore samo Dantejev jezik. Kakor hitro je fašizem prišel na vlado, je prevrgel vso zakonodajo in obsodil slovansko šolstvo na smrt. Zloglasna Gentilejeva reforma, delo idealističnega filozofa, pendant pruskemu predvojnemu hakatizmu, je l. 1923. udarila mrtvaško uro naporom in pridobitvam dveh rodov na področju šolstva in ljudske prosvete sploh pod režimom — priznajmo — ki je bil vendar le kolikor toliko moderen. Fašizem je bil dosleden. Ko se je vrgel na mladino, da jo z odpravo materinega učnega jezika oropal osnovne izobrazbe, je računal pravilno, da bo narod brez izobrazbe tudi v življenjski borbi šibkejši in s tem politično vedno manj odporen. Da ga bo, nezavednega in brez osnovne izobrazbe, laže izkoriščati, to je bil materialistični cilj, ki se je potuhnil pod idealističnega.

Naravno, da so ti uničevalni nameni, ki so jih fašizem odkrito izpovedal že davno, preden je prevzel vlado, zadeli na odpor učiteljstva in njegove organizacije. Ta odpor je bil mnogo, mnogo več, kot borba za kruh. Učiteljstvo je bilo po svoji velikanski večini eno z ljudstvom. In ker je videlo njegovo usodo, je bilo pripravljeno na najtežje žrtve. Samo v času vojaške zasedbe je bilo deportiranih 36 slovanskih učiteljev v Sardinijo. To ni ustrašilo drugih. Nasprotno, stanovske organizacije je šele prav utrdilo. Premeščanja, odstavljanja, dejanski napadi, zlostavljanja, vdiranja v stanovanja, ječe in izgoni, vse to je sicer bolelo, a učiteljstva ni uklonilo. Zborovanja učiteljskih društev so bila večkrat razgnana po orožnikih, odgovorni funkcionarji zasledovani, hišne preiskave na dnevnem redu, učiteljstvo pa je slej ko prej kljubovalo fašističnim načrtom, močno po etični sili svojih zahtev. Zavedalo se je, da se vrši borba na življenje in smrt in da je mogoče v tem boju samo zmagati ali pasti.

Česar ni mogel fašizem doseči z nasiljem, je poskusil s perfidnostjo. Skušal je pridobiti za svoje namene slovensko učiteljstvo po odpadnikih. V dobi, ko še niso bili povsem jasni italijanski nameni v Julijski Krajini je kupil poedine ljudi, ki niso bili le denuncianti, ampak tudi podajači sistema. Teh ljudi ni motil boj na nož; padali so v hrbet svojim stanovskim tovarišem in ljudstvu, ki so mu gospodarji zapisali smrt. Organizacija je izdajalce naglo likvidirala in izločila vsakršen njih vpliv. To je sicer bridko stanovsko poglavje, a na čigavi njivi ne rase plevel?

Zgodovina borbe učiteljstva v Jul. Krajini še ni napisana, ostane pa kot dokaz, da je fašizem sicer uničil osnove vsake ljudske kulture jugoslovanske manjšine v Italiji, da pa šolskega in prosvetnega vprašanja te manjšine ni spravil s sveta, ampak ga je šele prav razvnel. Če je skušal pridobiti slovansko učiteljstvo za žalostno nalogo, da bi samo izvršilo odpadniško delo poitalijančevanja lastnega rodu, mu je odpor pokazal, da se vara, kakor se vara, če misli, da bo delo njegovih opričnikov obstalo. Učiteljstvo je ostalo organizirano tudi potem še, ko so l. 1926. njegovo organizacijo uničili in večino članstva internirali. Kaj je namreč drugega kot internacija, če se požene slovansko učiteljstvo, v nasprotju s fašistično šolsko zakonodajo, v Piemont, v Kampanjo ali v Abruce! Med ljudi, ki vidijo v pregnancih nevarne, s krivdo obremenjene individue!? Ta izgon je zadnje poglavje šolskega in prosvetnega dela v Julijski Krajini. Pokazal je, kako prav so imeli vsi, ki niso verjeli v nikake kompromise in ki so trdili, da je edino, kar ostaja slovanskemu življu v Jul. Krajini, le borba, borba do konca. Fašizem je sicer učiteljstvo zatrl, uničil šolstvo, razbil vsakršno prosvetno prizadevanje, ni pa zatrl zahtev, za katere se je borilo slovensko in hrvaško učiteljstvo z ljudstvom vred do zadnjega. Te zahteve, ki se krijejo z osnovno ljudsko izobrazbo, bodo preživele sedanji potop in bodo spet stopile pred fašizem. Vprašanja slovanskega šolstva v Jul. Krajini fašizem ni rešil, le z nasiljem ga je odrinil z dnevnega reda. Vrnilo se bo, kakor se bo vrnilo še marsikaj drugega, ker je zgodovinski razvoj proces, ki ga tudi fašizem ne more ustaviti. Takrat bo fašizem polagal račune, in bo za vselej končana barbarska doba, ki jo danes preživlja nesrečno ljudstvo v Julijski Krajini. Svoja življenjska vprašanja pa bo ljudstvo rešilo tedaj brez fašizma in proti njemu.

J. P.

Vesti iz Jugoslavije

Umrli so: v Izlakah pri Zagorju 83-letni posestnik Franc Prašnikar-Nabušenčan, v Ljubljani upokojena učiteljica Franja Žebretova, v Žičah pri Poljčanah Miloš Vrhovnik, star 30 let, v Bevškem pri Trbovljah 89-letni Anton Fabjan, v Tustanju pri Moravčah 70-letna Marjeta Mihelčičeva, v Novi vasi pri Celju 50-letni posestnik Franc Pratnemer, v celjski bolnišnici 30-letna rudarjeva žena Marija Knapičeva iz Liboj in 33-letna dninarica Alojzija Stahnetova iz Druškove pri Humu ob Sotli.

Skoraj uboj v pustnem norenju. — Ponekod na deželi še mnogo dajo na pustno norenje. Fantje se našemijo v maškare ter hodijo iz vasi do vasi ter pijejo, izsiljujejo zastonjsko pijačo in vinjeni se po navadi stepejo. Posebno če jim pride v roke kak tujec. Uboji so v tem času na deželi pogosti. Tako je prišlo do hudega pretepa v Markovcih pri Ptuju. V Bokovcij se je posestnikov sin Franc Vršič našemil za maškaro ter odšel v Markovce, kjer pa je padel v roke skupini domačih maškar. Ti v maškare preoblečeni fantje so Vršiča napadli ter ga tako pretepli, da je s tremi hudimi ranami na glavi obležal nezavesten v obcestnem jarku. Prepeljali so ga v otujsko bolnišnico, kjer so ugotovili smrtno nevarne poškodbe da je le malo upanja, da bo Vršič okreval.

Ljudska igra "Slaba vest" izšla. — Eden najbolj znanih nemških dramatikov, ki so dali največ svojih del ljudskim odrom, je bil pač Ludwig Anzengruber. Po naših ljudskih odrih so zelo mnogo igrali njegovo veseloigro v petih dejanjih "Slaba vest", ki jo je za slovenske podeželske odre priredil Alojzij Benkovič, ki je pred tednom v Kamniku kot upokojen magister umrl. Da bi bila ta ljudska veselogira bolj dostopna našim ljudskim odrom, je ljubljanska založba "Drama" izdala to veseloigro v knjigi. Ni dvoma, da bodo zdaj še pogosteje in v mnogih krajih igrali to ljudsko igro, ki vselej uspe, a ni pretežka za uprizarjanje. Prosvetna društva, ki se za igro zanimajo in bi jo radi uprizorila, naj se obrnejo na Založbo "Drama" v Ljubljani.

Umrli so: v Ločah pri Konjicah trgovski pomočnik Miha Vrhovnik, v Ljutomeru kovač Janko Tratnik, v Ljubljani vdova Ana Rupnikova, na zagrebški kliniki ljubljanska učiteljica Milena Fistrova.

Lesne delavce poganjajo v kompanijsko unijo

"Lojalneži" bodo imeli vse prednosti; podpisati morajo novo "yellow dog" pogodbo

Tacoma, Wash. — (FP) — Kompanijska unija lesnih baronov, znana pod imenom Loyal Legion of Loggers & Lumbermen, ki operira v gozdovih in na žagah, je zopet stopila v akcijo za "organiziranje" lesnih delavcev.

Po vsej pokrajini Puget Sounda je bil med lesnimi in gozdarskimi delavci razdeljen letak, v katerem je rečeno, da bodo imeli člani te kompanijske unije vse prednosti pri dobavi dela, promociji in "protekciji." Ta "unija" uključuje vse: delavce in bosse. Sliči povsem Hitlerjevi "delavski fronti."

Ta kompanijska unija, poznana tudi kot "Four-L," ima tudi "check-off" ali odtegnitev asesmenta od plače. Edino, kar je potrebno, je to, da delavec avtorizira družbo oziroma delodajalca s posebnim listkom.

V tej kodificirani industriji, lesni namreč, ima "Four-L" poseben status. Iz letaka je razvidno, da pritožbe delavcev ne bo reševala NRA kakor določa pravilnik, ampak konferenčni odbori te kompanijske unije, ki je s temi odbori vred dominirana po bossih.

Ob pristopu mora vsak delavec tudi podpisati posebno pogodbo, slično "yellow dog" pogodbi, v kateri se zavezuje: 1., da se bo udeleževal sej kadarkoli mogoče; 2., da je pripravljen služiti v odborih; 3., da bo zvesto služil delodajalcu in kadar ima kakšno sugestijo za izboljšanje (obrata), bo to sporočil merodajnim faktorjem; 4., da bo šel z vsemi pritožbami pred konferenčni odbor; 5., da priznava konferenčni odbor in njegove ukrepe za pravomočne faktorje "kolektivne akcije"; 6., da bo nedržavljane navajal, da postanejo ameriški državljani.

Ta "pogodba" zaeno z odprto izjavo, da bodo imeli prednosti do dela in pri delu le člani "Four-L," je kršitev smisla državnega zakona proti "yellow dog" kontraktom. Z njo delodajalci dosežejo isto kakor z direktno "pasjo" pogodbo: zaprejo vrata pravi delavski uniji.

Operirano srce

Čudeži moderne kirurgije

Število srčnih operacij je še danes razmeroma majhno, čeprav so čestokrat edina rešitev pacientovega življenja. Operacije te vrste spadajo še vedno med najtežje in to je umljivo, saj je srce najvažnejši in najobčutljivejši organ našega telesa.

Prvi, ki je skušal l. 1653 odpreti človeško srce, da bi z operacijo ustavil vodenico, je bil zdravnik Riolanus. Operacija pa je uspela šele mnogo let pozneje nekemu španskemu zdravniku. Večkrat so potem poskušali, da bi bolno tekočino odstranili iz srca z izsesavanjem z votlo iglo, toda uspehi te metode so bili zelo majhni. Današnji kirurg doseže ta uspeh po lokalni anesteziji, odstranitvi kakšnega rebrnega hrustanca, in majhnim rezom na razmeroma lahek način.

Operativna odstranitev otekline in poapnenitev na srčni mišici je že težja, še delikatnejšo nalogo pa ima kirurg, ki naj zašije ranjeno srce. Tu je treba delati z vso hitrico, da pacient ne izkrvavi, zašitje samo na sebi pa ne zahteva izrednih spretnosti. Običajno se posreči in pacient kmalu okreva, kakor po srčnih operacijah sploh — nevarne so le nepredvidene komplikacije, kakor zagnojitev rane itd. Po zašitju ranjenega srca je treba pacientu običajno vbrizgniti solne raztopine ali izvršiti transfuzijo krvi.

Najtežji problem predstavlja pač operacija poškodovane srčne zaklopke. Kirurgi so jo že izvršili z uspehom na poskusnih živalih, na človeku je pa ni tvegal še nihče. Tudi odstranitev krvnega sesirka iz srca spada med najtežje operacije. Doslej so jo poskusili le kakšnih desetkrat. Dotok in odtok krvi je treba med operacijo namreč zapreti, a več neko 45 sekund to ne sme trajati, ker dlje človeški možgani ne zdržijo.

Nahod in hripa

Kako se očuvamo epidemične bolezni

O hripi, kašlju in nahodu je bilo že ogromno pisanja in govorjenja, a vendar je potrebno opozarjati vedno znova pred temi boleznimi in poučevati široke plasti o njihovih nevarnostih. Da so to nevarne bolezni, nam kažejo pred vsem številke umrljivosti, kajti v neštetih primerih imajo za posledico komplikacije, ki se končujejo s smrtjo. A tudi če se ne končujejo z njo, povzročajo ogromno škodo še s tem, da izgubija človeštvo po njihovi zaslugi nešteto delovnih dni in izdaja ogromne vsote za njih zdravljenje.

Medicinska znanost ve čisto dobro, zakaj svari ljudi posebno pred hripo. Saj je to ena izmed najbolj zavratnih bolezni in vsi vemo, koliko žrtev zahteva vsako leto. Epidemije hripe, ki je znana tudi pod imenom "španska bolezen", so bile vedno na slabem glasu in vemo, kako so ob koncu svetovne vojne zahtevale več smrtnih žrtev nego ta vojna sama.

Na vsak način je potrebno, da se obvarujemo okuženja z nevarnimi bacili prehladnih bolezni, a kot temeljno pravilo velja ta stavek: v kritičnih časih in tudi drugače se varuj stikov z bolnimi ljudmi. Z zdravniškega stališča je sploh velika brezobzirnost, da za takšno boleznijo oboleli ljudje ostavljajo postelj in stopajo med ljudi. Malo kihanja in malo kašljanja, čestokrat pa že samo govorjenje ali dotik z roko zadostuje, da okužijo drugega človeka in ga smrtno ogrozijo. Zato: Izogibaj se prehlajenih ljudi, a če si sam prehlajen, bodi toliko obziren in ostani doma!

Odveč je govoriti o dejstvu, da je varovati se bolezni bolje nego bolezen zdraviti. Baš glede prehladnih bolezni pa je znanost storila že mnogo, da se jih morejo ljudje očuvati. Poleg zgoraj navedenega zaščitnega ukrepa opozarjamo na primer na pobudo prof. Biera, ki priporoča zoper vsak začetni nahod jodove kapljice. Farmacevtska industrija je izdelala nešteto jodovih preparatov, ki rabijo isto tako v ta namen.

Dobro sredstvo zoper začetne štadije bolezni proti tudi potenje. Potenje je z medicinskega stališča sploh vedno zdravilno in ne manjka nam raznih čajev in preparatov, ki rabijo v ta namen. A samo domača sredstva ne zaležejo vedno. V resnejših primerih je treba na vsak način pozvati tudi zdravnika na pomoč.

RAZNE VESTI

Oblačilni delavci zmagali

Chicago. — Čikaški kravatnikarji (neckwear workers) so po razmeroma kratki pa efektivni stavki zmagali na celi črti. Dobili so priznanje unije, zvišanje plač, dokler ne stopi v veljavo pravilnik in potem pravilniške plače, ki so ali bodo nad 100% višje ko dosedanje. Stavka je bila 90% efektivna kljub močni policijski protekciji tovarnarjev.

Iniciativo za organiziranje teh delavcev so podvzeli socialisti, ki so bili tudi na čelu stavke.

Rev. Ryan zanika izjavo

Washington, D. C. — Rev. John C. Ryan, vodja katoliške blaginjske organizacije, je te dni zanikal, da je rekel, da je sodelovanje katoliških dobrodelnih organizacij v vodstvu javnega reliefa v Chicagu in drugih štirih mestih napaka kakor so poročali ameriški listi.

Milica proti rudarjem v Alabami

Jasper, Ala. — Okrog 10,000 rudarjev je zastavkalo v Alabami in governer je poslal tri kompanije miličnikov v dve stavkovni okrožji. Rudarji zahtevajo zvišanje minimalne mezde in "checkoff".

Otroška

Malo Hildo vsi dražijo, ker ima rdeče lase. Zadnjič se prijoka k mami:

"Oh, mamica, ti moji strašni lasje! . . ."

"Nikar tako ne govori, otrok!" jo pokara mama, "Saj je tudi tvoje lase ljubi Bog napravil!"

Hilda je že skoraj potolažena. Ogorčeno zacepeta z nožicama:

"Kaj ne, mama, pri njem ne bomo dali ničesar več delati?!"

AMERIŠKI INDIJANCI

Tobak so dali svetu ameriški Indijanci. Najhitreje dve najvažnejši stvari sta bili dani ostalemu svetu od ameriških Indijancev in sicer koruza kot hrana in tobak kot udobnost. Nihče ne ve koliko časa preje so že Indijanci vživali tobak, predno je prvi beli človek odkril Ameriko in tudi tedaj je bilo pušenje tobaka med Indijanci že precej udomačeno, katerega so se kaj hitro privadili tudi naši pionirji. Danes ljudje po vsem svetu vživajo tobak, udobnost narave iznajdene po ameriških Indijancih.

V cigaretah je najbolj popularen tobak med ljudstvom in v ti formi se ga največ pokadi. Razvoj cigarete je dandanes med ameriškim ljudstvom absolutna popolnost in voditelj. Je prilagoden in vsled tega vidite na vsakem zavoju Lucky Strike sliko ameriškega Indijanca.

V drugih deželah, enako kot v Zedinjenih državah Amerike je visoka kakovost Lucky Strike dobro poznana. Le sredinski listi najboljšega, izbranega tobaka se uporabljajo za Luckies. Spodnji listi tobakove rastline so manj vredni v kakovosti, so ostri, zelo močni in peščeni. Vrhni listi pa niso dovolj dozoreli in razviti.

Lahko rečemo, da več kot štiri petine tobakove rastline je odvržene pri izdelavi Luckies, za katere rabijo listje iz sredine in izbrano, ker so najmilejši in čistejši in popolno dozoreli za pravo perfektno kajenje. Vsekakor tudi na najboljši tobakovi rastlini je le nekaj malega listov kupljenih za Lucky Strike.

In še več, kadar se Luckies izdelujejo, šestdeset enakomernih instrumentov se uporabi in sedemnajst izvedencev je na straži, ki skrbe, da je gotovo vsak Lucky okrogel, polno naložen z najboljšim središčnim tobakovim listjem. Vsa pažnja je dana, da se jamči, da so Luckies pravilno odrezani na koncih in polni. Tudi je tobak v Luckies prepečen za varstvo grla in za boljši okus. Torej ni čuda, da so Luckies mili in gladki.

In ali je čudno, da so te cigarete postale priljubljenost, forma zadovoljstva in udobnost tobaka, veliko darilo podarjeno po ameriških Indijancih vsemu svetu. —(Adv.)

—Federated Pictures

Fašistična parada na Dunaju. Nekaj dni pred barbarskim napadom na socialiste je Dollfussov režim nagnal na Dunaj 100,000 fašistov. Zmagoviti krvniki se sedaj pripravljajo na restoracijo monarhije.

Najzanesljivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti." Ali jih čitate vsak dan?

LEONHARD FRANK

KARL IN ANA

Prevedel MILE KLOPČIČ

"Mogoče prav zaradi tega!"

"Kaj bi to tebe sploh brigalo! Tvoj gobec bi ostal tako in tako čeden. Ani pa, njej bi . . . A jaz vem: tega ne bo storila." Visoko je dvignil kramp in zamahnil.

Njemu sta bila hrepenenje in nemoč pogosto že povod, da je podaljševal ta nesmiselni križ. Tudi zdaj je z delom uspešno pobil svoje dvome.

Karl je bil kot dveletni otrok napravil iz materinega klobuka, s katerega sta visela dva dolga trakova, vozíček, se vpregel kot konj med tadva trakova in vlačil novi klobuk za seboj čez dvorišče po deževnih lužah. Od takrat mu je dar domišljije dodelil več bremen kot radosti.

Obležal je nepremično in mučile so ga predstave, dokler se ni pogreznilo solnce in je tovarišev visoko dvignjeni kramp metal veliko senco.

Na zapadnem obzorju je gorelo. Vrteče se kolo iz zlata se še ni dotaknilo roba. Že so bile v bližini samo še skrajne konice bilk pozlačene. Nekoliko dalje je stepa črnozeleno temnela, in izza daljnega vzhodnega obzorja je že vstajala noč. Murni so divje cričali. Toplota je puhtela vlažno.

Kakor ključavničar, ki po končanem delavniku pospravi delavnico, je še zmetal Rihard nakopano prst iz jarka in oblekel suknjič.

Po četrturni hoji so škornji žvrkljali od mokrote. Nebo je obledelo. Lopa iz valovite pločevine je stala izgubljena v sivi brezmejnosti.

Naslednje jutro sta marširala v ujetniško taborišče po živež. To pot, dan hoda, sta v teh štirih poletjih prehodila vsak mesec enkrat tja in nazaj, hodeč drug za drugim. Trava se je vselej spet dvignila. Le jedva vidna proga je ostala.

Karl in Rihard, izučena monterja, sta bila enako velika in oba sta imela temnopoltni obraz kovinarja.

V taboru je stala skupina ujetnikov, pripravljenih za odhod. "Pa vzemimo še od teh dveh enega, da bo število popolno," je rekel paznik in poklical Rihardovo ime.

Pet minut kasneje—od Karla se ni bil utegnil posloviti—je z drugimi vred maširal proti železniški postaji, odkoder so poslali vso skupino še nekaj dni potovanja dalje proti vzhodu.

II

Dan po Rihardovem odgonu je Karl pobegnil iz ujetniškega taborišča. Hrepenenje po Ani ga je pognalo na veliko pot.

Stopiti k Ani v sobo ter jo pozdraviti kot svojo ženo, trditi, da je njen mož, da je Rihard, to je sklenil iz bojazni, da je drugače ne bi mogel pridobiti za življenje. Do ljubimkanja mu ni bilo. Njegovo bistvo si je v nagonskem hrepenenju želelo človeka, kateremu bi bil lahko življenje, in ki bi tudi njemu bil lahko življenje.

Da je imel isti poklic, enako visoko postavo, barvo las in oči, temnopolt obraz kakor vsi kovinarji, da, celo izredno močne in izrazito zarisane obrvi kakor Rihard, o tem je Karl kaj malo premišljal.

Poznal je Anino preteklost z Rihardom v vseh podrobnosti tako natanko, kakor bi jo bil sodoživljal, ves je bil prežet z Aninim bistvom. V njegovi postavi je postala zanj domovina, ki jo vsak človek išče pri človeku. Ljubil jo je.

Šele četrt leta po svojem begu iz taborišča je prišel Karl v mesto, v katerem je stanovala Ana.

V stalnem strahu, da bi ga prijeli, je vso dolgo pot skozi noči in gozdove, od skrivališča do skrivališča, čez več državnih mej, ob rekah prehodil v solnčnem pripekanju peš in je v vsem tem času je malokatero noč prespal pod kakšno streho.

Prve, samotne stoječe visoke hiše predmestja so se temno dvigale sredi jesenskih strnišč. Mesta ni poznal. Natanko je poznal zunanjost hiše, vedel za številko. Poznal je pot. Stanovala ni daleč.

Večerni dež je spral povratniku prah z obraza in čevljev.

Stopil je v brivnico, položil svoj sveženjček, ki je bil zavit v premočen časniški papir in prepet z jermenom, na stol in klobuk na sveženj. Brivec je povesil klobuk na kljuko in pokazal dlan: "Prosim!"

Karl se je tudi v ujetništvu vsako soboto obril in večkrat govoril Rihardu: "Če si bil poprej zmerom golobrad, pa se boš lepega dne po tolikih letih vrnil domov s tako košato brado, te Ana sploh ne po takoj spoznala."

Prevzet od nestrpnosti in veselja moža, ki se po dolgi ločitvi vrača k svoji ženi, ki jo ljubi, je hitel Karl po cesti proti Anini hiši, v kateri je bila majhna prodajalna čevljev.

V izložbi so ležali trije pari starih škornjev, prevrnjena razbita vaza in speča mačka. Prodajalna je bila popolnoma drugačna, kakor pa si jo je Karl predstavljal. Po Rihardovem opisovanju je bilo pred štirimi leti razstavljenih najmanj dve sto parov novih čevljev, zloženih tesno drug nad drugim. Na vsakem paru je bil moder, okrogel listek iz lepenke, na katerih so bile z velikimi, rumenimi, slovesnimi številkami napisane cene. Popolnoma spredaj, natanko v sredini pa je stalo na steklenem podstavku par izredno velikih škornjev iz laka s svetlorumenimi golenicami in listkom: "To je elegantno."

Vmes je vojna. Nad želodcem je začutil pritisk strahu in ni vedel, zakaj. Minilo ga je veselje in nestrpnost.

'Drugo dvorišče, levi vhod, dvoje stopnic, druga vrata na levo.' Ko je stopal po stopnicah, je opazoval razpraskane, šablonirane stene. Rihard mu je bil vzorec slikarije narisal. Pritisk nad želodcem ni popustil. Karl se je hotel obrniti in vrniti kasneje.

Počasi je prestopil poslednji dve stopnici, se ozrl naokrog, stopil in stal pred vrati, bral ime.

Z notranjim pogledom je videl, kako stoji Ana zaposlena ob plinskem gorilniku: tilnik, lahno sklonjeno glavo. Videl je, kako stopa k mizi in spet nazaj h gorilniku. Njene kretnje, ki so prihajale iz polnosti ter se življenjsko vešče dopolnjevale, so mu bile nad vse domače.

Karl je imel o Anini pojavi tako natančno predstavo, da bi jo bil tudi ob mimobežnem zagledanju v cestni gneči že od daleč takoj spoznal.

Prevzet od silnega strahu je segel z močno, veliko delovno roko med ovratnik in vrat. Nenadoma je zagledal samega sebe, kako se vrača po stopnicah.

Tedaj je bil že potrkal in odprl vrata. " . . . Ana!"

Stopila je od okna v sredo sobe, vzela krožnik z mize.

In doživel je, da celo najbolj žgoča predstava zbledi spričo dihajoče, plastične resničnosti človeka, čigar menjajoče se poteze so s krvjo zvezane z življenjem in ki so življenje samo; čigar postava se odraža od ozadja; čigar kretnje sekajo v prostor okrog njega.

Karla je spreletelo po vsem telesu. Iz njegovih oči je planila radost. "Ana! Ana! Me še poznaš?" To ni bila laž.

Spričo te radosti jo je bojazen minila. V čuvstvu te olajšave je vprašala radovedno in naravnost: "Kdo ste?"

(Dalje prihodnjič.)

Zapiski političnega kaznjenca v Italiji

Za Prosveto napisal Peter Žele

(Nadaljevanje.)

Prisilna postelja je pravo trpinčenje in mučenje. Arestanta povežejo, da se ne more ganiti, ne kreniti. V sredi postelje je napravljena odprtina za telesno potrebo. Vsak gibljaj mu povzroča bolečine, ker se zajeda v meso jermenje, s katerim je povezan. Muke so neznosne. Še huje pa trpi človek, ko misli, da ravnajo z njim tako nečloveško ljudje, torej pametna in razsodna bitja, ne pa mogoče kakšna nespametna žival. Obnemogla jeza naposled se mora pokati, ker ti ljudje ne poznajo usmiljenja in ne odnehajo, dokler se ne ukloni. Prej ko se "spametuje", prej je oproščen mučilnice. Ko ga končno razvežejo, vstane ves zbit in zmučen, z opotekajočimi koraki. V glavi se mu vrti. Obraz je mrk in podplute oči mu medlo sijejo v sovraštvu. Med tem, ko ga pazniki ironično izprašujejo in dražijo "kako se mu dopade imenitno ležišče", premišljuje in razmotriva, na kakšen način bi se jim osvetil.

Maščevanje je prva njegova misel. Ve pa, da je težko maščevati se brez tveganja in žrtve. Radi tega tuhta, da bi uspel s čim manjšimi žrtvami in riskiranjem. Gotov si je, da je v kaznilnici maščevanje nemogoče. Tu je on slabejši in se ne more boriti z vsem jetniškim aparatom, s stražami, ki jih ščiti zakon in kateremu ne more uteči, ker ga drži v krempljih. Zategadelj čaka ugodne prilike. Čaka, da se mu odpro vrata ječe in tedaj se maščuje nad drugimi. Saj je vseeno, če poškoduje tistega, ki ga je dejanski mučil, ali pa onega, ki podpira sistem, o katerem arestant misli, da je krivičen. Sicer pa jetnik dobro razume, da so včasih prisilna sredstva potrebna, kar obsoja, je zloraba istih s strani kaznilniškega osobja, kajti mnogokrat se muči stanovalce zloglasnih jetnišnic brez pravega povoda, brez vzroka.

Pripetijo se včasih slučaji, da se jetnik maščuje neposredno nad onim, ki je po njegovem mnenju kriv njegovega prekomernega trpljenja. V kaznilnici C. je neki kaznjenec zabodel zdravnika. Prosil je zdravnika naj mu da kakšna zdravila, ki bi mu olajšala bolečine. Ta pa mu je vedno predpisoval čistilna sredstva, ki jih je kaznjenec redno zaužival in se tudi redno "očistil". Oslabel je še huje. Naposled mu je minile potrpežljivost. V njem je dozorel načrt. Šel je spet k zdravniku in ko mu je ta ponovno določil običajno "zdravilo", je skočil naglo k njemu in mu z vso silo pognal rezilo v srce. Zgrabili so ga in pretepli do smrti. Ko si je nekoliko opomogel, so ga obsodili na dosmrtno ječo, katere pa ga je rešila kmalu smrt.

Tudi pri nas se je dogodil podoben slučaj, ki pa ni imel tako težkih posledic. V sobi št. 17 je nekoč napadel arestant Pelli zdravnika, ker mu ni hotel predpisati priboljška, do katerega je imel pravico radi jetike. Skočil je iz postelje, pograbil zdravnika za vrat in ga dušil in davil. S težavo in naporom so ju ječarji in bolničarji ločili, tako se je zagrizel vanj. Pelli je kričal ves iz sebe:

— Pustite me, da ga zadavim, svinjo krvoločno! Nobenega usmiljenja nima do ljudi.

Hropel je ves zelen od jeze in bolezni. Iz bolnih pljuč se mu je vlila kri in pordečila pod in posteljo. Rdeče pene so mu neprestano silile iz ust. Zdravnik je prestrašen in razburjen odhajal, Pellija so pa odnesli v temnico.

Naš zdravnik (ki je prišel k nam po odhodu Napolitanca) je major v pokoju. Že ob prihodu se mi ni preveč dopadel. Izraz njegovega obličja je izdajal človeka potuhnjene narave in podvrženega nizkim strastem. Sodil sem, da ga mož rad pije in da se mu dopade igra. Prve čase se je izredno zanimal za nas. Ustavil se je pri vsakem bolniku, pregledal in preiskal nas je, celo lečil nas je in obvežoval. Poslal je mene in par drugih v drugo kaznilnico k operaciji, od koder smo se srečno prerili v civilno bolnico. Mislil sem že, da sem se motil in se prenaglil v presoji njegovega značaja. Vendar mu nisem še popolnoma zaupal. Ko sem se vrnil po treh mesecih odsotnosti, sem ugotovil, da se nisem varal.

Mož se je v tem kratkem času razgalil in se pokazal v pravi luči. Bil je vreden naslednik svojega prednika, v robatosti in prostaštvu ga je celo prekašal. Oblačil se je prav elegantno, kar prve mesece ni bilo v njegovi moči. Poprej je nosil vedno isto obleko, že precej obnošeno in izrabljeno, črez katero je vrgel vojaški plašč. Pozneje pa se je preoblekel po dvakrat, trikrat v enem dnevu.

Z jetniki ravnal surovo, brezobzirno; malokateri mu je simpatičen. Niti z nekim poklicnim tovarišem, ki ga je sokrivda pri nekem prisiljenem splavu zanesla sem, ni nič boljši.

Zdravil nam ne daja nikakšnih, razen manjvrednih praškov. Pač pa pa nam prodaja vzorce zdravil, ki mu jih pošiljajo kemična podjetja, čeprav je prodaja takih vzorcev zakonito prepovedana. Govori se, da slepari v sporazumu z lekarnarjem z zdravili in drugimi zdravniškimi potrebščinami in pripomočki. Mogoče so govorice utemeljene. Znano je, da so bolničarji nastopili proti njemu, ker jim ni dal nikakega deleža od zaslužka. Potem pa se je vsa zadeva nekako zakrila. Sistem italijanske uprave kaznilnic omogoča takovrstno izkoriščanje kaznjencev in sleparije v škodo države. Nadziranje je premalo upoštevano, nadzorstvo je nezadostno.

Tudi kazni za krivce so premile in jih spodbujajo k nadaljnemu izvrševanju započetega hudodelstva.

Še slabše pa vpliva ta sistem na jetnike, ki zadobijo popolnoma napačne pojme o pravici, ko opazujejo dan za dnem, kako gazijo in teptajo zakon baš tisti ki bi ga morali najbolj spoštovati. V taki okolici se jetnik nikoli ne poboljša. Ravno nasprotno! Če je imel poprej v sebi še nekoliko čuta poštenosti in pravičnosti, mu zamre še tista mala mrvica. Ko odhaja iz hiše pokore, je odločen iti po tisti poti dalje, ki ga je že enkrat pripeljala v ječo. Morda je celo malenkostno napredoval, kajti namenj se "delati" z večjo previdnostjo in premetenostjo in izbere si vzor, katerega bo posnemal v nadaljnem delu, ker je uverjen da se bo na tak način lažje ubranil "prijetnega "bivanja v brlogu. Navadno se pa le vrne in vsi njegovi zviti in premeteni načrti mu ne koristijo v borbi proti močnejšemu zakonu, in njegovim izvrševalcem. Moralno duševno in telesno je uničen, izgubljen.

•

Naši pazniki niso vsi tako strogi in neizprosni izvrševalci discipline kot je v navadi v drugih kaznilnicah. Tekom dolgoletnega sožitja z bolnimi arestanti se njihovi strogi značaji, ki jih zadobijo v neprijetni in omalovaževani službi, kolikor toliko omehčajo. Nekateri so pač brezobzirni, celo hudobni in ne prizanesejo nikomur. Nekaj je krivo pač to, da so nezaupljivi proti službenim tovarišem, kajti tudi med njimi cvete ovaduštvo in zavist. Boje se tudi kazni, ki jim jo poveljnik kaj rad odmeri če se le ponudi prilika. Odtegljaji pri plači, disciplinarne kazni in druge nevšečnosti so večkrat nagrada za ljudomilo ravnanje z jetniki. Vendar ni bilo med pazniki za časa mojega jetništva v "zdravilišču", če izvzamem par izjem res hudobnih paznikov. Naposled, če so ječarji slabi, ni krivda toliko na njih samih, temveč je kriv sistem, ki ne dovoljuje jetniku nikake ugodnosti, nobenega razvedrila, niti najpotrebnejših stvari, ki bi vsaj malo omilile njegov mučni položaj.

Spominjam se nekega paznika, rodom Sardinjca, v vseh ozirih blage duše. Dober, uslužen, prijazen je bil z nami. Posebno s političnimi kaznjenci je rad občeval in čestokrat nam je prinašal novice iz zunanjega sveta. Tožil se je črez upravo in sistem, kateremu je moral služiti, če je hotel živeti.

(Dalje prihodnjič.)

Naročite Mladinski list, najboljši mesečnik za slovensko mladino!

Ivan Cankar:

PREDMESTJE

L. 1908 je Ivan Cankar v prvomajskem spisu "Rdečega prapora" napisal naslednjo črtico, ki jo ob priliki dogodkov v Avstriji ponatiskujemo. Obenem opozarjamo na Zbrane spise Ivana Cankarja, ki jih izdaja ljubljanska "Nova založba". —Črtica je bila napisana ob šestdesetletnici barikad, ki so jih gradili na dunajskih ulicah l. 1848 študentje in delavci iz predmestij.

Letošnjega marca je minilo šestdeset let, ko so hiteli dunajski študentje v predmestja—klicat delavce na pomoč, na barikade jih klicat. Tedaj se je zgodilo, kakor tisočkrat v zgodovini: črno predmestje se je prevalilo v gosposko mesto, da je prelilo kri za osvobojenje človeštva.

Šestdeset let je minilo. Sinovi tistih študentov so dandanes dvorni svetniki. O revoluciji se jim ne sanja več; in če se jim sanja, se vzdramijo potni od strahu. Boje se tistega predmestja, ki so ga njih očetje klicali na barikade. Boje se ga in gonijo proti njemu Metternichove policiste in Windischgraetzove huzarje. Vsi—tisti, ki so v talarju in tisti, ki so v fraku; združena falanga proti predmestju.

Klaverna, trepetajoča falanga! —

Mesto samo, to gosposko mesto, je zmirom manjše, zmirom ožje in zmirom nižje. Neploden, peščen otok stoji sredi jezera; kos za kosom mu trgajo valovi iz prestarega telesa, kos za kosom se pogreza; jezero raste, peni se kvišku. Predmestje se širi v neskončnost, objelo je mesto z železnimi rokami. —

Leta 1848 so hiteli dunajski študentje klicat delavce, črno vojsko. Samo šestdeset let je minilo, ljudje božji! Zdaj glejte: leta 1905, na dan tistega slavnega 28. novembra je marširalo preko dunajskega Ringa dvestotisoč delavcev v dvanajststročnih vrstah; črna, tiha procesija — pet dolgih ur. Ne besede ni bilo, ne vzklika. Tako se vzdigne nema silna senca na obzorju; znamenje časov, ki so blizu. Besed ni bilo treba; mirno je stopil delavec v mesto in si je vzel pravico, ki jo je hotel. Predno pa je minila procesija, se je to-le zgodilo: v gostih gručah so stali študentje pred univerzo na visoki rampi. In, kakor je šega dvornih svetnikov, so žvižgali še poslednjim redkim vrstam, šele trudnim zakasnelcem; ampak, zakasnelci, kolikor trudni, so planili na rampo. In kakor je pač šega dvornih svetnikov, so študentje pobegnili v hišo in zaklenila so se visoka železna vrata za njimi.

Takrat me je bilo sram, da sem bil po svojem ovratniku in po svoji obleki bolj podoben študentu kakor zidarju.

Leta 1848 so klicali študentje delavce; delavci so prihiteli ter so prelili svojo kri, zato, da so študentje postali dvorni svetniki. Leta 1905 so delavci stopili na barikado; študentje in dvorni svetniki so za zaklenjenimi vrati žvižgali in trepetali. In vendar je minilo samo šestdeset let.

V tej kratki dobi je živelo človeštvo hitreje neko kdaj poprej. Vse kar je zdravega, kvišku hrepenečega, se je izlilo v [illegible] mestje; predmestje je po[illegible] zibelka prihodnjosti.

Nekoč je neprobujeno, v [illegible] ženjstvu molčeče pred[illegible] poslušalo klic mesta; pa [illegible] čas in je blizu, ko bo dre[illegible] v sanjah trepetajoče mesto [illegible] šalo klic predmestja.

"Preštejte nas, pre[illegible] nas!"

Črna vojska, ki se je [illegible] po ozkih ulicah valila v [illegible] je danes nepregledna, vse[illegible] na. Mogočne reke se spaja[illegible] dežele do dežele, prelivajo [illegible] jezera v jezero. Zdaj, ko je [illegible] mlad, ko je upanje najvišje, [illegible] najmlajša, zdaj se ozrite, [illegible] preglejte z bleščečimi oč[illegible] silno morje predmestja; zato [illegible] bo vzkipela v srcu zmago[illegible] misel:

Kaj preteklosti bridkost! [illegible] dneva trud in skrb! Tako [illegible] in mogočno, kakor solnce v [illegible] soljnosti, gre naša pot—[illegible] mestje je prihodnjost.

KAKŠNO JE NEBO V STRATOSFERI

Prvi znanstveni uspehi tragične ruske stratosferne ekspedicije

Član osrednjega ruskega [illegible] menoslovnega urada v M[illegible] Tomson priobčuje prve po[illegible] o znanstvenem gradivu, ki [illegible] nabrala posadka zadnje, [illegible] tragično zaključene ruske [illegible] tosferne ekspedicije.

Ti podatki se tičejo barve [illegible] ba v raznih višinah in jih [illegible] pobral iz zapisne knjige, ki [illegible] vodil ponesrečeni pilot Va[illegible] brškone tik do katastrofe.

Letalci so začeli svoja o[illegible] vanja beležiti v višini 8500 [illegible] so potrdili opazovanja prej[illegible] stratosfernih poletov, sam[illegible] segajo njih podatki seveda [illegible] višje. V višini 8500 m je bi[illegible] bo modro, pri 11 kilometrov [illegible] no modro, pri 13 km temno [illegible] ličasto, pri 13 km temno vi[illegible] sto modro, 21 km črno violi[illegible] sivo in pri 22 km črno siv[illegible] senko je med padanjem k[illegible] še do 12 km višine izvrši[illegible] vrsto dragocenih opazovanj [illegible] besne barve.

Vseh meritev nebesne bar[illegible] bilo 27, poleg tega so letal[illegible] pravili še 12 posnetkov i[illegible] drugih meritev v različnih [illegible] nah — razen meritev, ki s[illegible] izvršili avtomatični meri[illegible] strumenti, ki so se pa, [illegible] znano, vsi raztreščili, tako [illegible] njih podatki za znanost i[illegible] ljeni.

V jezik se je vgrizal

"Ali še zmerom hodiš z [illegible] malo plavolasko, ki si bil [illegible] vsak dan z njo na prome[illegible]

"Ne."

"Prav imaš, saj ni zate. [illegible] propos — ali veš nemara [illegible] naslov?"

"Seveda ga vem — saj je [illegible] ja žena!"

•

Dva žida srečata na ces[illegible] potico. Ko pride mimo, [illegible] eden izmed njiju zaničljiv[illegible] tla.

"Zakaj se pa zgražaš? A[illegible] mar ni všeč?" se začudi d[illegible]

"Nisem zaradi nje plju[illegible] spomnil sem se svoje žene!" [illegible] govori prvi.

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča delo

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, [illegible] knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatsk[illegible] slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in dr[illegible]

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANE[illegible] S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue
Telefon Rockwell 4904
Chicago, Ill.

Tam so dobe na željo tudi vse potrebne pole[illegible]